

Tractatus Secundus

habere fm suā spēm. sicut si hō pua
ref manu. z hec est ppria acceptio p
uatis. alie dū sunt valde large zē

¶ Quot requirunt ad puatōez
pprie dictā **Cap. CCCXXI.**

Quantū ad tertiu. scz q̄ req̄
runt ad rōem puatōis pprie
dictā. Et dicendū q̄ quicq̄
Primū est q̄ sit natus h̄ie illud fm
suā spēm. z iō pprie hō nō d̄ puatus
alis. q̄ fm hoc nō p̄petit sibi habere
alas. Secōdo req̄rit determinata cō
cūstātia ep̄is. z iō catulus nō videt
an nonū dicē. nō d̄ puatus visu pprie
Tertio d̄ esse debita circūstātia lo
ci. vñ cauerne terre nō dicunt puare
luce diei q̄n ibi nō est. Quarto def
minatio p̄tis. vñ hō nō d̄ visu pu
tus vel cecus q̄ nō h̄z oculos in pe
dibz. Quinto debet respect⁹ vel mo
tus. vñ homo nō d̄ puatus cursu si
nō mouet in cursu ita velociter si
cut sagitta vel ventus.

¶ Quo est maior oppō d̄dicto
ria q̄ puatiua **CCCXXII.**

Quantū ad quartū: quō vi
deliez z vñ sit q̄ maior ē op
positio d̄dictoria q̄ oppō p̄
uatiua. hoc em̄ nō videt veruz. Op
positio em̄ nō est nisi elōgatio pote
tie ab actu sicut calor ex̄ns in aq̄ elō
gat z facit distare potētā aque a fri
giditate. sed vt videt q̄ magis elō
gat z facit potētā distare ab actu
puatio q̄ d̄dictio. q̄d patz. q̄ tantū
elōgat potētā ab actu puatio q̄ nō
p̄t esse regressus p̄ naturā. Sed d̄di
ctio nō tollit totalr potētiam. imo
etiā naturalr d̄ nō ente facit ens. nō
aut̄ de ceco vidēs. igit̄ maior est op
positio puatiua q̄ d̄dictoria. Dicē
dū est q̄ duplr elōgat aliqd potētā
ab actu. Vno mō ipam potētā re
mouēdo ita q̄ nibileius relinquat
et isto mō elongat potētā ab actu

in oppōe d̄dictoria. q̄ in nō ente sim
plr nihil est de potētā ad esse. Alio
mō ponēdo obstaculū vt nō reduca
tur potētā ad actū. q̄d p̄tingit du
plr. Vno° ad tps z mobilr. sicut ca
lor positus facit distare ad tps sub
iectū suū. s. aquā cū est calida a frigi
ditate z mobilr. Alio° p̄petue z im
mobilis. z sic puatio remouet potē
tiā sui subiecti ad habitū. nō q̄ potē
tiā sua destruat oino. s. q̄ p̄mit ob
staculū indelibile. Et q̄n d̄ q̄ pua
tio auferat potētā ad actū. z ideo
cū potētā ad subiectū d̄dictio to
talr tollat: maior est oppō d̄dictoria
q̄ puatiua. Vñ eēt mai⁹ miraculū
q̄ridie aīas creare q̄ cecū illuminare
illō tñ min⁹ miramur q̄ frequēti⁹. z
istud q̄ rari⁹ mirabili⁹ reputam⁹

¶ De oppositione contrarieta
tis **Capit. CCCXXIII.**

Anc dicendū est de tertia
spē oppōis. scz de d̄rietate.
vbi d̄nq̄z d̄siderāda s̄t. Pri
mo q̄d est d̄rietetas. Secōdo q̄ req̄
runt ad d̄rietatē verā. Tertio q̄bus
mōis dicant large aliq̄ d̄ria. Quar
to d̄ diuersa d̄ditōe z natura diuer
soz d̄rioz. Quinto quō radix oppō
is in d̄riis est a d̄dictōe z puatiōe.

¶ Quid est contrarietas.
Quantū ad primū dicendū est
q̄d est d̄rietetas. Hoc aut̄ p̄z
p̄ diffinitōem d̄rioz eōem. s. Co
traria s̄t que in eodē ḡne posita s̄t
et maxime a seinuicē distant: z in eo
dē susceptibili vicissim insunt. nisi
alterz eoz insit a natura. Dicū aut̄
in eodē ḡne posita. q̄ vtrūq̄ est vna
spēs alicui⁹ ḡnis in q̄ differit a d̄di
ctōe cuius vnū oppositiuoz est non
ens absolute. z a puatiōe cui⁹ vnūz
oppositiuoz est nō ens in tali subie
cto. Vñ extrema in illis oppōibz
nō sunt eiusdē ḡnis. nec q̄dlibz exte

De oppositiōe contraria

mū est res posita imo nō ens. sed in
 prarijs ē vtrūq. qz ambo extrema
 sunt posita z ābo sunt spēs eiusdem
 gnis: sicut albedo z nigredo sub co
 lore. Dicunt aut maxime a se invicē
 distare. qz in hīs mediat maxime
 distātia sunt solū hīa. sicut albedo
 et nigredo sunt hīa qz maxime di
 stāt. z nō albedo z rubedo. qz rube
 do est medius color. Et in eodē su
 scepsibili vicissim insunt. hoc est qn
 tū est de natura hīoz sicut albedo
 et nigredo in pariete. nisi alterū eo
 rū insit a natura. sicut cum causat a
 pncipijs nature. vt albedo in cigno
 et nigredo in coruo. Ex quo p̄z qd
 est hīetas. qz oppositiō duoz extre
 moz q̄ sunt maxie distātia sub eo
 de gñe z p̄nt eidē subiecto vicissim
 inesse vbi alterz a natura nō inest

**Quot requirunt ad verā cō/
 trarietate** **Ca. CCCXXIII.**

Quantū ad scdm. scz q̄t req̄
 runt ad verā contrarietate p
 prie dictā. Dicendū q̄ duo.
 scz pueniētia z distātia. Cōuenien
 tia q̄dem quantū ad tria. vt patz. v.
 metaph. Op̄oz em̄ q̄ pueniant in
 tribz. s. in eodē subiecto. in eodē gñe
 et in eadē p̄tate. Ea em̄ q̄ plurimuz
 dñt eiusdē gnis sunt. vt albedo z ni
 gredo sub colore. Illa etiā q̄ pluri
 mū differūt i eodē susceptibili sunt
 hīa. vt sanū z egrū in aiāl. Itē que
 plurimū dñt sub eadē p̄tate sunt h
 rīa. vt agrū z incōgrū sub grāma
 tica Distātia āt req̄rit̄ int̄ extrema
 oppōnis. qz oppō oīno facit distare.
 nō āt q̄cumqz req̄rit̄ sed maxia. Qñ
 distātia q̄ est inter albedinē z rube
 dinē nō facit p̄rie hīetate. qz nō est
 maxima. Est em̄ ista maior q̄ est in
 ter albedinē z nigredinē. z iō illa p
 prie facit hīetate. Cōueniētia ē igi
 tur resp̄cū tertij. s. z distātia ē resp̄cū

sui. s. respectu terminozū oppositorū
**Quot mōis dicunt aliq̄ cō
 traria large.** **Cap. CCCXXV**

Quantū ad tertiu. s. quō aliq̄
 possint dici hīa: nō tñ p̄rie.
 ponit Aresto. v. metaph. du
 os modos in gñe. Quoz p̄mus est
 qñ aliq̄ sunt diuersi gnis z nō p̄nt ei
 dem inesse. sicut posset large dici q̄
 motus rect⁹ z mot⁹ circularis sunt
 hīa: loq̄ndo de motu circulari na
 turati. Scdō est qñ aliq̄ hñt habitū
 inē ad ea q̄ p̄rie z p̄ncipaliter sunt
 hīa. Et hoc p̄t fieri multiplicr. P̄ri
 mo em̄ aliq̄ dicitur hīa qz hñt illa
 q̄ sunt hīa. z sic ignis z aq̄ dicitur
 hīa: qz hñt caliditate z frigiditate.
 Scdō qz sunt susceptiua hīoz in
 potētia. z sic dicunt contraria sanati
 uū z egoratiuū Tertio qz s̄t in po
 tētia ipsoz hīoz actiua v̄ passiuā
 et sic quantū ad potētia actiua ca
 lefactū z frigidū sunt hīa q̄ntū ad
 passiuā calefactibile z infrigidabile s̄t
 hīa. Quarto qz sunt hīoz agētia
 vel patiētia in actu. sicut calefactēs
 et infrigidās q̄ntū ad agētia. calefa
 ctū z infrigidatū q̄ntū ad patiētia.
 vt sup̄. Quinto qz s̄t abiectōs vel
 expulsioēs vel acceptōēs hīoz

**Quot sunt modi hīoz p̄
 prie acceptoz** **CCCXXVI.**

Quantū ad quartū. scz quot
 sunt modi contrarioz p̄rie ac
 ceptoz Dicendū est q̄ duo.
 Quedā em̄ sunt hīa imediata. z dī
 cunt̄ immediata. qz nō hñt mediu
 sui gnis inter se. Et sic sunt hīa fin
 phm in aiāl sanitas z egritudo. licz
 medici mediu ponāt̄ inter hec duo
 Alia sunt mediata. q̄ scz hñt mediu
 sui gnis. vt albedo z nigredo viridi
 tate z rubedinē z h̄mōi. Alius mo
 dus hīoz est. qz quedā sunt hīa q̄
 rū oppositū nō ē natū eē in subiecto

Tractatus Secundus

sicut nigredo in coruo et albedo in cigno. qz em ista insunt a natura oppositu vo no est natu inesse. Alia at hia sunt q sunt nata inesse successi/ue. z hoc duplr. Vel qz indiffereter ex pte vtriusqz tm. vt albedo z nigredo o pariet. sanitas z egritudo alicui aial. Vel qzuis pnt alteri succedere: no tm postea ecouerso indifferenter. sicut qzuis aial sit susceptiuu sanitatis pmo. z post egritudis scdo. tamē sunt alique egritudines a quibus no est regressus in sanitate. vt a pysi pfecta vel lepra.

¶ Tū sumit radix oppōnis in pparijs Cap. CCCXXVII

Quantū ad qntū. s. vñ hz ra/ dicē oppō pparia. Dicendū est qz a pparia et puatiua oppositōe. Pparia qdē. nā vñ hz noz est negatio alteri. Vñ albedo negat nigredinez in subiecto. vñ albu no est niger. S3 in hoc est dñ/ tia. qz negatio pparia est extra genus. z iste terminus nihil dicit sed negatio pparia est infra gen⁹ et ipse terminus dicit aliqd positiuus Vñ qñ dicit. fortes est albu: dñ qz est no niger. hec autē negatio q puenit ex albedine est aliqd positiuu et ei⁹ qd est infra gen⁹. scz p albedine. vt si dicat. fortes est albu. fortes no est albu. ex eo qz est niger no est pparia absolute. sed est pparia pparia q est pparia. qz hz terminu positiuu eiusdē generis cū opposito quem negat: qz nigredine q negat albedinez Dicat autē tertio nihilominus pparia puatiua oppositio et pparia. qz em vñ hz sp est nobilius altero: illud qd est nobilius hz roem habit⁹. z ignobil⁹ hz roem puatiuis. z isto mo sanitas dñ habitus. z egritudo puatio. z idē est de albedine z nigredine. Et sicut hz veritatem

in oib⁹ hz. maxie tm in illis in qbz no est regressus. sicut in egritudine/ bus no curabilib⁹. Et hoc qz hnt rō nē puatiuis z habit⁹. s3 qz in aliq dē ficit a vera puatiōe. idē dñ puatio pparia pparia. Deficit autē in hoc. qz qzuis in puatiua oppōne supponat subie/ ctū. tm no hnt mediū sui gñis puatiue opposita: qd tm hnt mediata hia Scdo qz qzuis vñz extremū sit in genere in oppōne puatiua scz habi/ tus. tm altez extremū scz puatio no est in gñe. cuius tm oppositū est in oib⁹ hz. Tertio qz qzuis vñz ter/ minus pparia oppōnis sit positiu⁹ scz habitus. tm altez extremū nihil ponit. s3 est negatio in subiecto detmi/ nato. sed qlibet hz noz est termi/ nus positiu⁹. z lz sit negatio sui oppositi. tm sp ponit naturā aliquā in subiecto. Rōne igit puenit dñ dñ pparia q puatio z habitus faciūt pparia ppariatatē. z in li. de sensu dñ qz puatio albedinis est nigredo. Sed qz in illis trib⁹ dñ dñ dñ oppositio cō/ trarietatis esse puatiua ppariaue sic z pparia. qz aliqd dñ vtraz hz

¶ De oppositōe relatiua qd est. Cap. CCCXXVIII.

Nunc restat dicendū de op/ positōe relatiua qd est. Est autē oppositio relatiua oppō duoz relatiuoz. cui⁹ natura tal est qz inter oēs oppōnes minimū hz de oppōne. Hoc autē non puenit sibi p eo qz habeat mediū sui gñis vel subiecti: que in alijs minuit rōem oppōnis. sed qz no sp requirit extrema realit diuersa. vt p3 in relatōe rōis maxime idēitatis q dñ. idē eidē idē. in oibus alijs oppōtib⁹ nūqz extrema sunt idē. sicut p3 de pparia. hz et puatiue oppositis. In alijs at re/ latiuis q no hnt idēitatem extremoz sicut p3 cē in relatōe reali est ad huc

De conditōibus oppositionū

min⁹ de oppōe q̄s in aliq̄ aliaz oppō
nū. qz vnū extremū in alijs nūq̄s po
nit aliud. nec includit se inuicē. nec
vnū expellit reliquū. z vno exite im
possibile ē reliquū in eē. Et h̄ p̄z in
illis p̄tissime q̄z extrema ī vno sub
iecto p̄ueniūt. vt in p̄tibus et p̄uatiue
oppositis: in q̄bus vnus ḡnatio est
alteri⁹ corruptio. Sed in oppōe re
latiua vnū extremū reliquū icludit
vn̄ posita se ponūt z p̄mpra se peri
mūt. Quid aut̄ sit oppositio relati
ua potest patere ex diffinitōe relati
uoz superius posita.

Conclusiones ponentes bre
uiter oēs p̄ditiones cuiuslibet
oppositiois **CCCCXIX.**

Modo breuiter p̄cludo p̄di
tiones z p̄prietates cuiuslibet
ipsaz oppōnum in se. z p̄ q̄s
vna ab altera differt vel p̄uenit cu
ca. Et p̄mo p̄dictōis que est ma
ior. Secūdo p̄uatiue. Tertio p̄tra
rie. Quarto relatiue.

Conditōes oppōnis p̄dictorie.

Cantū ad p̄mū sciendū est. qz
p̄dictoria oppō h̄z septē p̄ditio
nes sine q̄b̄ nō eēt p̄a p̄dictio. Pri
ma est qz extrema p̄dictōis careant
oī medio: tā medio eiusdē ḡnis q̄s
subiecti susceptiui. sicut p̄z de ente z
de nō ente: esse vel nō eē. Secūda est qz
vtrūq̄ extremoz sit extra gen⁹. sicut
p̄z de ente qd̄ est extra z sup̄ oē gen⁹
q̄ntū ad affirmatōem. z nō ente q̄n
tū ad negatōem. Tertia ē. qz nō p̄t
esse in ḡie. Quarta qz vn⁹ termin⁹
extremoz dicat aliqd̄ positiuū sicut
qz h̄z modū affirmatōis. aliud nihil
dicat positiuū s̄z negatiuū. Quinta
qz illa negatio nō sit alicui⁹ det̄mi
nate rei vl̄ circa determinatū subie
ctū. s̄z sit absoluta negatio ita qz ter
min⁹ ille absolute sit nō ens. Sexta
est ex istis sequens. qz nūq̄s extrema

p̄t esse idē vel sil. Et q̄bus oīb̄ cō
cludunt ille q̄nq̄s p̄ditōes aū p̄sire
in diffinitōe p̄dictōis. Vn̄ est alia
p̄dictio respectu ipsius affirmatōis
et negatōis. qz sit vnus z eiusdē fm̄
idē respectu eiusdē subiecti z in eo
dē tpe. sicut dictū est p̄us sufficiēter

Conditōes p̄uatiue oppo
sitōis. z quō p̄uenit z differt a
contradictōe. **CCCCXX.**

Oppositio aut̄ p̄uatiua p̄ue
nit cū p̄dictione in tribz p̄di
tōibus. z differt ab eadē in
duabz. z sic h̄z q̄nq̄s p̄ditōes. Pri
ma est. qz caret oīni medio sui ḡnis
Secūda ē qz alterz extremoz dicit ali
qd̄ positiuū z alterz nō. Tertia est
qz nūq̄s extrema s̄z idēz nec sil. In
his tribz p̄uenit cū p̄dictōe. Quar
ta p̄prietates est qz h̄z mediū subiectū
susceptiui. vt visus z cōitas oculū
Quinta qz vtrūq̄s extremoz ē in ge
nere. nā habit⁹ est in ḡie directe. p̄t
uatio aut̄ indirecte. z nō dicit nega
tōem absolute. sed negatōem deter
minate forme z in determinato sub
iecto. z in his duabus deficit z dif
fert a contradictōe

Conditōes cōtrarie oppō
nis. z d̄ntia z cōuenientia cū
predictis duabz **CCCCXXI.**

Oppositio aut̄ p̄uatiua aliq̄s
h̄z p̄prietates cū q̄b̄ cōuenit
cū p̄dictōe z p̄uatiua op
positōe. z aliquas in q̄ differt. Pri
ma eius p̄prietates est. qz opposita cō
trarie nūq̄s sunt idē nec sil. z in hoc
p̄uenit cū vtrūq̄s predictaz opposi
tōnū. Secūda est qz h̄z mediū suscep
tiui vtrūq̄s extremi quātū ad illa
tria quoz nō inest alterū a natura.
Tertia qz vtrūq̄s extremoz ē infra
gen⁹ z infra idē gen⁹. q̄suis vnū ha
beat p̄uatiōis rōnem: z alterz rōem
habitus ad inuicē cōparata. z in

Tractatus Secundus

his duabz uenit cū priuatiua z differt a contradictoria. Quarta q̄ sp̄ vnū d̄noy habeat rōem habitus. s. nobilius. altez p̄uatiōis scz ignobilius. z in hoc uenit p̄rie cū priuatiua. Quinta est. q̄ vtrūq̄ extremo rū dicat aliquā naturā positiuā. q̄ uis vnū habeat rōem p̄uatiōis. z altez rōnem habite ad inuicē p̄parata. vt albedo z nigredo. Sexta est q̄ h̄nt mediū eiusdē gn̄is q̄ntū ad cōtraria mediata. Septia q̄ eidē subiecto vicissim inesse p̄nt q̄ntū ad illa d̄ria in q̄bus non est regressus. vno in alterū. vel q̄bus altez a natura nō uest. Et in his tribz vltimis deficit z differt ab oppōe d̄dictoria et p̄uatiua. Aliq̄ aut̄ istaz p̄rietatū sic ueniūt p̄rarijs q̄ oibus insunt q̄ntuor. p̄ma scz z tertia q̄nta z q̄nta tā mediatis q̄ immediatis ueniūt. et tā illis cōcessiue insunt q̄ illis q̄ successiue inee nō p̄nt. Scda at̄ cōditio simplr loquēdo sexta z septia nō oibus p̄rarijs ueniūt. sed scda uenit illis p̄rarijs q̄z altez nō inest a natura. z nō illis q̄z altez a natura inest. sexta p̄rarijs mediatis z nō immediatis. septia p̄rarijs in q̄bus ab vno ad altez est regressus et nō illis in q̄bus nō est regressus.

Quod d̄tiones oppositōis relatiue. z quō conueniūt differt ab alijs. **Cap. CCCXXII.**

Oppositio aut̄ relatiua hz q̄ntuor d̄tiones. Prima est q̄ nō hz mediū sui gn̄is. z in h̄ uenit cū contradictoria z p̄uatiua. z cū p̄rarijs immediatis. z differt a p̄rarijs mediatis. Scda est. q̄ non hz mediū subiecti in q̄ p̄rie cōuenit cū d̄dictōe z differt a p̄rijs z p̄uatiue oppositis. Tertia est q̄ in relatione reali extrema nō s̄t idē. z in h̄ cōuenit cū alijs tribz. s. in relatōe rōis

p̄nt eē idē sicut in relatōe idēritatis in q̄ differt ab alijs. Quarta est. q̄ vnū oppositoz ponit reliquū vt destruit. qz posita se ponit. z p̄mpra se perimūt. in q̄ differt ab alijs tribz. Hec igit̄ de oppōibz dicta sufficiāt. **De d̄ctōibz scantibus vel p̄notantibz habitudinē alicui⁹ ordi nis.**

Hec tertio dicendū est de noibz vel d̄ctōibz significantibz vel p̄notantibz habitudinē alicui⁹ ordi nis. Circa qd̄ occurrūt hec p̄ ordinē discutiēda. s. de p̄ori z posteriori cū suo opposito qd̄ est siml. de p̄ncipio de caus. De elemēto. de necario. de p̄positōibz de. ex. in. de motu. de to / to. de magis z minus. Circa aut̄ p̄us z posteri⁹ uideā sunt tr̄ta. P̄mo q̄t modis d̄z p̄us z posteri⁹ fm̄ dicta p̄bi. Scdo quō d̄z p̄ius z posteri⁹ iuxta assignatōem Augusti ni. Tertio declaratio cuiusdā dubij

De p̄iori et posteriori.
Cap. CCCXXIII.

Primo igit̄ dicendū est de p̄ori z posteriori. Circa qd̄ sciendū vt p̄z. v. metaph. p̄us z posteri⁹ dicunt̄ resp̄cū alicui⁹ p̄ncipiū. z illud d̄z p̄us qd̄ est illi p̄ncipio p̄p̄inquus. posteri⁹ p̄o qd̄ est ab eo remoti⁹. Hoc aut̄ p̄ncipiū p̄t su mi triplr. vel in q̄ntitate. vt in q̄ntitōe. vel in eē. Et iō oēs modi fm̄ p̄us z posteri⁹ reducūt ad aliquē isto rū triū modoz. q̄ aliqd̄ est p̄us altero fm̄ q̄ntitate vel in cognoscendo vel in eēdo. Et aut̄ sup̄ patuit q̄ntitas est duplex. vna p̄tinua. alia d̄screta. Scdm̄ quāritatē p̄tinuā d̄icit̄ aliqd̄ p̄us altero triplr. Primo fm̄ ordinez in loco. vt si determinet̄ aliqs locus: qd̄ est eē p̄p̄inquus est p̄us fm̄ locū. z qd̄ remotus est posteriori⁹. z hoc mō ignis est p̄us aere resp̄cū celi. z aer q̄ terra. Si at̄ eē

De priori et posteriori.

uerso accipimus principium ad inferiorem
reputa terra. sic e converso aqua est post
aere. et aer igne. Secundo modo dicuntur
aliqua priora secundum tempus. et hoc dupliciter. Uno
enim modo dicuntur priora respectu preteriti
quod sunt remota a presenti nunc. Et isto
modo post fuit christi natiuitas quam eius pas
sio. quod eius natiuitas est magis remo
ta a presenti nunc. Alio modo dicuntur aliqua po
riora respectu futuri temporis. et sic dicuntur po
riora quod sunt propinquiora presenti nunc. et sic flo
ritio arboris est post quam fructus futu
rus et illa floritio. Tertio dicitur
aliqua priora secundum ordinem in modo. et hoc
dupliciter. Uno modo in naturalibus. et sic
illud quod primo moueri est propinquius est
prius. sicut puer est prius viro. prius enim
est puer aliquis quam vir. et in puericia est
propinquior primo generati. Secundo modo
in voluntariis. et hoc modo dicitur po
riora illi quod sunt in potestatis constituti
et hoc modo vocatur potestas dignita
tis. Et isto modo se habet princeps in ciui
tate. rex in regno: quorum est impare et
mouere. subditorum autem et posteriorum
est exequi. Rex igitur in regno vel prin
ceps in ciuitate sunt primus mouens. et
quato eis aliqua sunt propinquiores tanto
dicuntur priores. Secundum autem quantitate
discretam dicuntur aliqua priora. sicut quod
tuorum sedentes post regem. quod est ei vicini
orum et prior. et in manu digitis discre
tis index respectu pollicis est prior
medio. et sic de alijs. Prius autem cog
nitio esse aliquid altero contingit tri
plex ratio in cognitione intellectiva quam in
cognitione sensitiva. sed modo opposito
quod illud quod est prius in cognitione intel
lectiva: est posterius in cognitione sensi
tiva. Uno igitur modo prius est aliquid al
tero cognitione intellectiva. sicut vltima
sunt priora particularibus. sed in sensitiva
est e converso. Cum enim ratio sit vltimum non
cognoscit forte nisi cognoscendo ho
minem. sed cum sensus sit particularium non
cognoscit homines nisi cognoscendo so

rum. Secundo modo est aliquid prius (intelle
ctiva cognitione: eo modo quod simplicia
prius cognoscuntur compositis. sicut prius
cognoscitur albedo et hoc quam homo albus
sed in sensitiva e converso. quod primo com
posita offeruntur sensui quam simplicia.
Tertio dicuntur aliqua priora cognitione
intellectiva eo modo quo passiones mi
nus compositorum sunt priores. et sic cum re
ctitudo sit passio linee. leuitas super
ficiem. post autem sit linea et simplicior
superficie. rectitudo erit post cognitio
nem. leuitate. in sensu autem est e conuer
so. passiones enim magis compositorum po
riora sunt. Prius autem in essendo dicitur triplex
Prius ratione coitatis. et sic dicitur
priora que presentia esse sine alijs: sed alia
non sine ipsis. et isto modo animal est prius
homine. Et hoc est prius a quo non conuer
titur essendi presentia. ut dicitur in predicamen
tis. non enim sequitur si animal est homo est. sed
homo e converso. si homo est animal est. vnde animal
est prius homine. Secundo modo est secundum ar
tributorem et analogiam. Cum enim ens
dicatur de suba et accidente. et prius de
suba: dicitur subam prius accidente.
Tertius modo est secundum diuisionem en
tis in actum et potentiam. Si enim acci
piamus secundum potentiam: sic materia est pri
us forma. et dimidium rei re. et post ratio
to. Sed si accipiamus secundum actum e con
uerso est. quod forma prius est materia.
et totum dimidio et preterit enim non in
cipiunt esse actu nisi per resolutionem ratio
nis. Aristo. autem in libro predicamentorum
ponit alium modum prioris. ut quod sunt
duo inuertibilia et vnum est causa alteri.
ut sit illud quod est causa alteri est prius
secundum naturam. sicut veritas rei est cau
sa veritatis orationis. ab eo enim quod
res est vel non est oratio dicitur vera vel fal
sa. Et tamen iste veritates inuertuntur. scilicet ve
ritas rei est veritas orationis facte de re. scilicet
veritas rei est post secundum naturam veritate
orationis. Et ita patet modus prioris. et per
prius posterioris omnes que ponit philosophus

Tractatus Secundus

li. p. d. cametoz. z in. v. metaph.

Alignatio poris z posteri
oris fm Augusti. xij. p. fessionū
caplo. xxvij. **CCCCXXIII**

Secundo sciendū q. btūs Au
gustinus. xij. p. fessionū. c. xxvij
videt aliter modos assigna
re poris dices. q. p. us d. aliqd. alte
ro q. tuoz mōis. **P**rimo eternitate.
z sic deus est por. oi. creatura **S**ecūdo
tpe. z sic flos por. est fructu. **T**ertio
electioe. z sic fructus est prior floze.
Quarto origine. z sic ē prioz. **M**us
cantu. z materia p. ma. rebz. ex mate
ria z forma p. positis. **Q**ui mōi q.
uis p. mus z tertio videant differre
ab oi. mō. posito ab **A**resto. tñ. nō. est
ita. qz. ad. aliqū. istoz. reducibiles
sunt. de q. multū. curandū. nō. est.

Quō. v. l. i. a. sunt. p. ora. cog
nōe. p. r. i. c. u. l. a. r. i. b. **CCCCXXV.**

Tertio hic notādū est q. pos
set videri male dictū qd. di
ctū est de prioritate in cog
nōe. scz. q. in sensitiva cog
nōe est p. or. cog
nōe p. r. i. c. u. l. a. r. i. i. q. v. l. i. u. m. h. u.
i. u. s. tñ. o. p. p. o. s. i. t. u. m. v. i. d. e. t. d. i. c. i. p. o.
p. h. y. s. i. i. n. p. r. i. c. i. p. i. o. q. t. a. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. q. s. e. n. s. i.
t. i. u. a. c. o. g. n. i. t. i. o. e. p. r. i. o. r. ē. c. o. g. n. i. t. i. o. v. l. i. u. z.
c. o. g. n. i. t. i. o. e. s. i. n. g. u. l. a. r. i. u. i. g. i. t. m. a. l. e. **R**ū
dendū est q. **A**resto. de hac p. oritate
facit intentōem in tribz locis quito
metaph. vbi ponit qd. dictū ē. q. vni
uersalia sunt p. ora cog
nōe q. n. t. u. ad
i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. p. o. s. t. e. r. i. o. r. a. p. o. i. n. s. e. n. s. u. **I**tē
in p. mo. p. o. s. t. e. r. i. o. r. v. b. i. d. i. c. i. t. q. c. o. g. n. i.
t. i. o. s. i. n. g. u. l. a. r. i. u. p. r. e. d. i. t. c. o. g. n. i. t. i. o. e. m. v. l. i.
u. m. s. i. c. u. t. s. e. n. s. i. t. i. u. a. c. o. g. n. i. t. i. o. p. r. e. d. i. t. i. n.
t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. **I**tē in p. r. i. c. i. p. i. o. p. m. i. p. h. y.
s. i. c. o. z. v. b. i. p. o. n. i. t. q. c. o. g. n. i. t. i. o. v. l. i. u. m. ē.
p. o. r. c. o. g. n. i. t. i. o. e. p. r. i. c. u. l. a. r. i. u. nō. s. o. lū. f. i. m.
i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. s. e. d. e. t. i. a. i. n. s. e. n. s. u. s. i. c. u. t. c. o.
g. n. i. t. i. o. p. r. i. o. r. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. **E**t
p. o. n. i. t. e. x. e. p. lū. q. a. r. e. m. o. t. i. s. p. u. s. c. o. g. n. o.
c. i. t. r. e. s. v. i. s. a. e. s. s. e. e. n. s. p. o. s. t. e. a. d. e. p. h. e. n.

dit p. app. r. o. x. i. m. a. t. i. o. e. z. e. s. s. e. a. i. a. l. p. o. s. t. e. a.
hō. p. o. s. t. e. a. z. v. l. t. i. m. o. s. o. r. t. e. s. **E**t. p. u. e. r. i.
a. p. r. i. c. i. p. i. o. o. e. s. v. i. r. o. s. v. o. c. a. t. p. a. t. r. e. s. s. z.
f. i. n. a. l. i. t. e. r. s. o. lū. p. a. t. r. e. s. s. u. i. **A**d. h. o. z. q.
s. o. l. u. t. i. o. n. e. i. n. t. e. l. l. e. g. e. n. dū. e. s. t. q. q. n. l. o. q.
m. u. r. d. e. c. o. g. n. i. t. i. o. e. t. a. l. i. u. v. l. i. u. m. z. s. i. n.
g. u. l. a. r. i. u. f. i. m. s. e. n. s. i. t. i. u. a. e. t. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a.
c. o. g. n. i. t. i. o. n. e. p. o. s. s. u. m. l. o. q. t. r. i. p. l. e. **U**n. o.
mō. p. p. a. r. a. d. o. c. o. g. n. i. t. i. o. e. m. s. e. n. s. i. t. i. u. a.
a. d. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. z. s. i. c. s. e. n. s. i. t. i. u. a. c. o. g. n. i.
t. i. o. p. r. e. d. i. t. i. p. c. o. g. n. i. t. i. o. n. e. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i.
u. a. z. cū. s. e. n. s. u. s. nō. s. i. t. d. i. r. e. c. t. e. a. p. p. h. e.
s. i. u. s. n. i. s. i. s. i. n. g. u. l. a. r. i. u. q. n. o. c. o. g. n. o. s. c. i. t.
n. i. s. i. h. o. **S**ū. c. **I**n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. u. t. e. c. o. t. r. a.
e. t. d. i. r. e. c. t. e. ē. c. o. g. n. o. s. c. i. t. i. u. v. l. i. u. m. v. t. p. z.
t. i. j. d. e. a. i. a. **S**e. q. u. r. e. x. h. q. cū. c. o. g. n. i.
t. i. o. s. e. n. s. i. t. i. u. a. s. i. t. p. o. r. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. q. c. o.
g. n. i. t. i. o. p. r. i. c. u. l. a. r. i. u. s. i. t. p. o. r. c. o. g. n. i. t. i. o. n. e.
v. l. i. u. m. p. u. t. h. e. d. u. e. c. o. g. n. i. t. i. o. e. s. a. d. i. n.
u. i. c. e. p. p. a. r. a. t. z. s. i. c. a. c. c. i. p. i. t. p. h. s. p. o. p. o.
s. t. e. r. i. o. z. **U**n. z. i. b. i. d. e. d. i. c. i. t. p. h. s. q. d. e.
f. i. c. i. e. n. t. e. s. e. n. s. u. n. e. c. e. s. t. d. e. f. i. c. i. t. e. r. s. i. a. m.
q. e. s. t. f. i. m. i. l. lū. s. e. n. s. u. z. z. i. o. e. t. i. a. i. n. s. e. n. s. u.
i. l. l. o. i. n. t. e. l. l. e. g. i. t. d. i. c. tū. i. b. i. d. e. q. v. l. i. a. s. t.
m. a. g. i. s. n. o. t. a. s. i. m. p. l. e. r. e. t. s. i. n. g. u. l. a. r. i. a. q.
a. d. n. o. s. **S**ecūdo. mō. p. r. e. f. i. e. r. i. p. p. a. r. a. t. i. o.
i. s. t. a. z. c. o. g. n. i. t. i. o. n. u. nō. q. u. i. d. e. s. e. n. s. i. t. i. u. e.
a. d. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. z. s. z. v. n. i. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. e.
a. d. a. l. i. a. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. f. i. m. q. i. n. e. a. d. e. p. o.
t. e. n. t. i. a. e. s. t. p. r. e. c. e. s. s. u. s. d. e. i. m. p. f. e. c. t. a. c. o. g. n. i.
t. i. o. e. a. d. p. f. e. c. t. a. **E**t. s. i. c. cū. v. b. i. q. z. i. n. c. o.
g. n. i. t. i. o. e. s. i. t. p. r. e. c. e. s. s. u. s. d. e. i. m. p. f. e. c. t. o. a. d. p.
f. e. c. tū. c. o. g. n. i. t. i. o. a. u. t. i. n. v. l. i. z. i. n. cō. i. s. i. t.
i. m. p. f. e. c. t. a. i. n. p. r. i. c. u. l. a. r. i. a. u. t. e. r. s. i. d. i. s. t. i. n.
c. t. a. t. a. i. n. s. e. n. s. i. t. i. u. a. q. z. i. n. i. n. t. e. l. l. e. c. t. i. u. a. c. o.
g. n. i. t. i. o. e. m. a. g. i. s. v. l. e. e. s. t. p. r. i. u. s. c. o. g. n. i. t. i. o. e.
Et. h. o. c. p. r. z. i. n. s. e. n. s. u. z. f. i. m. l. o. cū. z. f. i. m.
t. i. p. s. **S**e. c. d. m. l. o. cū. q. z. p. r. i. u. s. a. p. p. h. e. d. e.
m. a. l. i. q. u. a. r. e. a. r. e. m. o. t. i. s. e. s. s. e. c. o. r. p. u. s.
q. s. a. i. a. l. z. a. i. a. l. q. s. h. o. i. e. m. z. h. o. i. e. m. q. s.
s. o. r. t. e. **I**d. e. e. s. t. f. i. m. t. i. p. s. q. z. p. u. e. r. a. p. r. i. c. i.
p. i. o. p. r. i. d. i. s. t. i. n. g. u. i. t. h. o. i. e. m. a. nō. h. o. i. e.
q. s. h. u. c. h. o. i. e. m. a. b. h. o. c. h. o. i. e. v. n. p. u. e. r. i.
a. p. r. i. c. i. p. i. o. v. o. c. a. t. o. e. s. v. i. r. o. s. p. a. t. r. e. s.
p. o. s. t. r. e. m. o. a. t. e. d. e. t. e. r. m. i. n. a. t. a. d. v. n. i.

De simul et principio.

q̄d̄q̄. Et eodē mō magis cōe p̄us ē
cognitōe in intellectu sicut in sensu
Et sic loq̄tur **A**resto. p̄o phisic. Et
isto mō dicit ibidē. q̄ magis p̄fusa
magis v̄lia sunt notiora nobis. sed
q̄ ad naturā distincta s̄t̄ notiora. q̄
illa q̄ plus h̄nt de entitate plus h̄nt
de p̄gnoscibilitate. talia aut̄ s̄t̄ ma
gis determinata. Cū aut̄ dico q̄ sen
situa cognitōe apphendūtur prius
v̄lia q̄ p̄ricularia: sane intelligendū
est q̄ ibi v̄le nō accipit p̄ abstractio
nē. sed ibi sumit p̄ magis cōi et p̄o
magis p̄fuso. p̄ticulare aut̄ p̄ magis
determinato. Tercio mō p̄ fieri cō
paratio istarū cognitōnū in eadem
potētia: non s̄m rationem perfecti
et imperfecti. sed s̄m ratōem obiecti
directi et indirecti. Et sic sensus p̄ se et
directe h̄z p̄ obiecto singulare et p̄ti
culare. indirecte aut̄ et multū p̄ accēs
apphēdit v̄le. Inq̄ntū em̄ p̄gnoscit
hūc hoīez p̄fēct hoīez q̄ de h̄ hoīe
puta de forte p̄dicat. Intellectus aut̄
h̄z p̄ obiecto v̄le p̄ abstractōez direc
te et p̄ se. Indirecte aut̄ et p̄ lineā refle
xā cognoscit p̄ticulare. v̄t p̄t. iij. de
aīa. Cū igit̄ q̄libet potentia p̄us fe
rat naturaliter in id q̄d est suū obie
ctū directe. posterius aut̄ in obiectū
indirectū. obiectū aut̄ sensus sit p̄ti
culare directe. indirecte aut̄ v̄le. sed
tur q̄ prius realiter cognoscit a sen
su p̄ticulare: posterius v̄le. In intel
lectu aut̄ eōuerso: p̄us est notū v̄le
q̄ p̄ticulare. Et isto mō dicitū est su
pra de p̄ortate p̄gnitōis diuersa in
intellectu et in sensu respectu v̄lis et
p̄ricular. et sic naturaliter q̄ ad nos
et in sensu p̄ora sunt cognitōe singu
laria. v̄lia aut̄ posteriora. In intelle
ctu aut̄ eōuerso. et isto mō loquitur
p̄b. v. metaph. Ex p̄dictis q̄ p̄r pa
tere q̄liter sunt v̄lia p̄ora vel poste
riora cognitōe p̄ricularib. et p̄ticu
laria v̄niuersalibus rā in cognitōe

sensitua q̄ intellectuā.

Quot modis dicit simul.

Cap. CCCXXXVI.

Simul aut̄ d̄z p̄ oppositū ad p̄
us et posterū. et iō nō ōz ali
q̄s modos simultatis assig
nare: nisi q̄ q̄t modis dicunt aliq̄ p̄
us et posterū: tot modis p̄ oppositū
aliq̄ dicunt s̄l. Ponam t̄n tres mo
dos q̄s ponit **A**rest. in p̄ncis. Quo
rū p̄mus est. q̄ illa dicitū esse s̄l q̄rū
ḡntio et p̄seruatio ē in eodē et in eq̄
li tpe. et h̄ mō subiectū et p̄pria passio
s̄t̄ s̄l. Secōs mod⁹ est. q̄ illa dicunt
ē s̄l quecūq̄ p̄uertūtur s̄m essendē
p̄nam. ita t̄n q̄ v̄nū nō est cā alteri⁹
v̄t sit. et h̄ mō relatiua s̄t̄ s̄l natura
q̄ naturali intelligētia intelligūt et
p̄uertūt ad inuicē. et neut⁹ est cā al
teri⁹ v̄t sit inq̄ntū relatiū. s̄m illd̄
in q̄ fundat respect⁹ v̄nū possit ēē cā
alteri⁹. v̄t p̄z de p̄ic q̄ est cā filij. Ter
tio dicunt ēē s̄l quecūq̄ sp̄s ex op
posito dicunt sub eodē ḡne: vel etiā
diuidūt aliq̄d gen⁹. et sic due opposi
te d̄ntie diuisiue v̄nius ḡnis et due
sp̄s p̄stitute p̄ eas dicitur s̄l esse.

**De p̄ortatib. habitudinōz
dis v̄l cālitat. CCCXXXVII.**

Dicendū nūc restat de noibz
q̄bus importat ordo vel ha
bitudo causalitat⁹ que sunt
trīa. scz p̄ncipiū quo importat ordo.
causa. et elemētum q̄bus importat
habitudo causalitat⁹. Et de istis v̄
dendū est q̄o se h̄nt ad inuicē. Ad
q̄d dicendū q̄ illa sic differūt. q̄ oē
elemētū est cā et p̄ncipiū. et oīs cau
sa est p̄ncipiū: sed nō eōuerso. q̄ nō
oē p̄ncipiū est causa vel elemētū
nec oīs causa est elemētū. Et q̄ p̄z
q̄ p̄ncipiū ē magis cōe q̄ cā. et cā q̄
elemētū. P̄ncipiū igit̄ importat
ordinē quēdā. s̄z v̄ltra hoc cā impor
tat influxū ad esse causati q̄d nō est

Tractatus Secundus

de rōne pncipiū. z iō pꝛz qꝫ cōius est nomē pncipiū qꝫ causē. **U**n in diu/nis est pncipiū respēū diuinay pfo/ nꝫ. vt pat est pncipiū filij. z pꝛ z fi/ lius sꝫ pncipiū spūscī. **N**ō aut acci/ pit hīc nomē causē vl' effectꝫ. vñ pat nō est cā filij. nec pat z filius sꝫ cau/ sa spūscī. **U**n pꝫ qꝫ pncipiū est cōi/ us qꝫ causā. z qꝫ cōiora cognitōe pre/ cedūt: pmo de pncipio. scdo de cau/ sa. tertio de elemēto dicendū est.

Quot modis dicit pncipi/ um. z in qbus inuenitur ratio pncipiū **Ca. CCCCXXXVIII**

Quāntū igit ad nomē pnci/ piū (qꝫ impoꝛtat ordinē) scie/ dū qꝫ ordo est nobis mani/ festior in motu locali vbi est pꝛus et/ posterius z fm locū z fm tps magꝫ qꝫ in qꝫ. **N**ā alia re. eo qꝫ morꝫ iste ē manifestior sensui. fm āt qꝫ res sunt nobis magis note fm hoc a nob no/ minant. **E**t iō qꝫ hoc nomē pncipiū ordinē quēdā ipoꝛtat. ordo aut est nob notior in his qꝫ circa motū loca/ lē sunt. z iō hoc nomen pncipiū fm sui rōem positū est ad illud qꝫ est p/ mū in his qꝫ recipiūt motū localem.

Circa aut motū localem occurrūt tria. s. magnitudo sup quā tñsit mo/ tus. scdo ipe morꝫ. tertio tps mēsu/ rans motū. **H**ec aut tria hñt se per ordinē. vt pꝛz. iij. physicoꝫ. **N**ā fm ordinē pꝛis z posterioꝫ in magni/ tudine accipit pꝛus z posterioꝫ in mo/ tu. z fm pꝛus z posterioꝫ in motu est pꝛus z posterioꝫ in tpe. **I**stis supposi/ tis pꝛ patere facit qꝫ modis dꝫ pnci/ piū. qꝫ rō pncipiū pmo z fm pꝛiaz significatōem inuenit in his qꝫ respi/ ciunt motū localem. **S**cdo in alijs ex ordine ibi pꝫsiderato **Q**uāntū ad p/ mū inuenit rō pncipiū triplꝫ. **P**ri/ mo em dꝫ pncipiū de pncipio alicu/ tus magnitudis a qꝫ incipit motus

sic si naura moueat in mari a pro/ ra in puppim: erit pꝫ pncipiū z pup/ pis terminꝫ. **E**t qꝫ ad pꝛus z posteri/ us in magnitudine seqꝫur pꝛitas z posterioꝫitas motus. iō etiā inueni/ tur pncipiū in motu z in tpe. vñ po/ nimus pncipiū magnitudinis vt in nauī. z pncipiū morꝫ. sicut si aliqꝫ incipiat currere. z pncipiū tꝫis. s. qꝫ pmo cursus incipit ēē. **A**liqꝫ aut est pncipiū morꝫ a pncipio magnitudi/ nis. aliqꝫ non. sed a magis oportu/ no. vt pꝫ. v. metaph. in exēplo posi/ to in d. **D**isciplinis. **N**ō em incipit ali/ qꝫ aliqꝫ addiscere ab eo qꝫ est pnci/ piū simplꝫ z fm naturā. s. ab eo qꝫ est magis oportunū z magis facile ad discendū. vñ etiā in motibꝫ hūa/ nis nō incipit spꝫ motus in pncipio vie. sed aliqꝫ a medio. **E**t eodē eti/ am est qꝫ in illis motibꝫ qꝫ sꝫ supra circulares magnitudines nō hñtes pncipiū accipit aliqꝫ pncipiū a qꝫ oportune mouet mobile fm suā na/ turā sicut i motu corpꝫ celestiu pnci/ piū morꝫ ponimꝫ in orbiē. **E**t qꝫ pꝛz quō inuenit pncipiū z rō pnci/ piū dicit z in magnitudine z in motu et in tpe. **E**t ordine aut pꝫsiderato in motu locali inuenit etiā pncipiū no/ mē dictū in fieri z in generatōe rez/ et hoc duplꝫ. **U**nō vt dicit pnci/ piū aliqꝫ inexistentis z intrinsecum. **A**liō nō inexistentis z extrinsecū. **P**ri/ mo mō dꝫ pncipiū rei ps illa qꝫ gene/ rat qꝫtū ad naturalia. vel qꝫ pmo fit qꝫtū ad artificialia. z sic in natura/ libꝫ in aialibꝫ pncipiū est cor: qꝫ pꝫ/ mo generat. in artificialibꝫ sicut in nauī carina. in dōmo fundamentꝫ et sic de alijs. z in oibus istis illud pncipiū est inexistens. **A**liō in natura/ libꝫ dꝫ pncipiū rei vñ incipit rei gñā/ tio qꝫtū ad naturalia. vel factio qꝫ/ tū ad artificialia. vel actio qꝫtū ad mobilia. **E**t hoc pꝫ qꝫ in naturalibꝫ

De Causis

quidē respectu generatōis substantia
rū pater z mater dicuntur pncipiū pue/
ri. Et illud vñ incipit alteratio dī pñ
cipiū alterationis. z cōiūctiū p̄mouēs
animos dī pncipiū belli. In moralis
bus etiā illud dicitur pncipiū ex cuius
voluntate cetera mouent. Et inde di
cti sunt pncipatus in ciuitatibz vel
in ciuilibz. In artificialibz etiā illud di
citur pncipiū quod ē pncipiū arti
ficiorū. hoc autē est ars mechanica.
Inter quas etiā q̄dā dicuntur archite/
ctonica. pncipales. z sunt he q̄ has
tēt alijs impare sicut nauis. Cuius li
gnorū vel dolariū. Alterius autē qz
ad similitudinē ordinis q̄ in motibz
exterioribz apparet considerat quidā
ordo in cognitiōe rez. z p̄cipue fm
q̄ intellectus noster fm quandā simi
litudinē motus hz discurrere de p̄m
cipijs ad conclusiones. Ideo alio mō
dicat pncipiū vñ res p̄mo innotescit.
Et sic vñ notē pncipiū p̄hs in libro
posteriorū p̄nēs aliqua pncipia des
monstrationū. Et qz oīs causa ē p̄nci
piū licz nō eonuertit. vt p̄ius dictū ē
tot modis dī pncipiū quot modis
dī causa de qua immediate sequit. In
uestigandū autē ea q̄ de causa dicēda
sūt quattuor. p̄currūt p̄siderāda. P̄m
mo q̄ sunt genera causarū. Secdo quō
se habēt ad effectū. Tertio quō se ha
bēt ad inuicem. Quarto quot modis
variant ipa causarū genera.

Quot sunt genera causarū

Capitulum CCXXXIX
Quantū ad primū sciēdū qz
quattuor sunt ḡna causarū. s.
Efficiens vt in naturalibz pas
ter ē causa filij. z in artificialibz salter
est causa cultelli. In ciuilibz p̄siliator
p̄cis. Et itē causa materialis. vt ele
menta sunt materia mixtorū. z lapi
des materia domus. Itē causa forma
lis. vt aīa rationalis ē forma corporis

et talis cōpositiō vel figura domus
est forma eius. Et finalis vt lucrū est
finis mercatoriū. z teatitudo hoīs. z
inhabitatio ē cā finalis ipius domus.
Quantū autē ad q̄dlibet genus causa
rū aliqd notādū est. Et primo de cā
efficiente. Secdo de cā materiali. Ter
tio de causa formali. Quarto de cau
sa finali.

De causa efficiente

Capitulum CCXL
Quantū ad genus cause effici
entis. Sciēdū ē qz quīs oīs
cā efficiēs sit agens naturale
vel a p̄posito. tñ. Auicē. ponit circa
hec q̄tuor modos cause efficiētis. Est
em cā efficiēs. p̄ficiēs. disponēs. cō
adiuās. z p̄silians. Causa autē effici
ens p̄ficiēs. dī que vltimā rei p̄fectio
nē causat. sicut illa q̄ inducūt formam
materialē rebz materialibz. vel artifi
cialē in artificialibz vt edificator. do
mus dū illā p̄ficiūt. Disponens autē dī
q̄ nō inducit vltimā formā sed aprāt
materiā tñ ad formā. sicut in artifi
cialibz ille q̄ dolat ligna z lapides dī cā
efficiēs domus disponēs tñ qz nō p̄
prie dī cā efficiēs. qz illud qd ip̄ fa
cit nō ē domus nisi in potētia. appo
pinguabit autē tāto amplius ad rōnē
cause efficiētis. quāto faciet dispositi
onē magis necessariā ad formā. Et itē
illud qd vltimā dispositionē necessa
riā causat quīs formā nō inducit. sic
hō generās respectu forme intellecti
e q̄ ab extrinseco. magis appropin
q̄t inter oēs causas disponēs ad rōnē
cause efficiētis. Adiuās ar dī iquā
rū coopat ad p̄ncipale effectū. Sz in
hoc differt a p̄ncipali agēte. qz agens
p̄ncipale agit ad finē p̄riū. adiuās
autē ad finē alienū. sic adiuās regē in
bello operat nō ad finē p̄riū s̄ regis.
Et hec ē p̄ditō oīs cause sc̄barie ad
p̄mā. nā cā sc̄baria p̄t finē p̄mē ope

Tractatus

Secundus

ratur in oib; agentib; ordinarijs. sicut militaris ppter finē rei civilis. **C**ōsilians autē dicitur ab agente principali inquantū agēs dat ei finē z formā agentis. z hec est p dicitio primi agentis per intellectū qd est deus ad aliud agēs secundariū siue sit agēs naturale siue p intellectū. **N**ā primū agens intellectuale in omnib; dat finē z formā agentis scđo agentis cuiuscūq; sicut nauifactor: doloꝝ lignoꝝ z gubernatoꝝ factorū nauis. z primus intellectus totius nature. **P**ropter qd dicuntur dicitur qd opus nature ē opus itelligētie. **A**d hoc autē genus cause reducitur omne agēs qd facit eē aliquid quocūq; mō nō solū sū esse substantiale. s; etiā sū esse accidentale.

De causa materiali

Capitulum. **CXXLI**
Quantū autē ad genus cause materialis sciendū. q; siue accipiatur materia in reb; naturalib; siue artificialib; siue alijs qbuscūq; respectu totius dicitur materia duplex. **U**na que dicitur p̄p̄nqua. alia remota. **V**erbi gr̄a. materia p̄p̄nqua syllogismi sunt p̄p̄ositiones. sed remota sunt termini vel dicitur. **O**nes remotiores s; syllabe. remotissime s; littere. **E**t sicut hic. ita z in naturalib; vt materia p̄p̄nqua in hoīe s; carnes z ossa. remota ip̄a elementa. remotiores materia p̄ma. z ita etiā in artificialib;

De causa formali

Capitulum. **CXXLII**
Quantū ad genus cause formalis sciendū. q; duplex ē forma rei. **Q**uedā extrinseca. z hec vocatur forma exemplaris sicut liber exemplaris a quo scribitur dicitur forma exemplaris scripture ad quam inspiciedo scriptor operatur. **E**t isto mō p̄ modū forme exemplaris deus dicitur forma omnium rerū. yū cantam? **E**ffectiua vt forma

lis cā deus z finalis. sed nunq; materialis. **A**lia forma ē intrinseca inherēs. z hoc dupl̄. q; vel substantialis. vt aia rationalis in hoīe. vel accidentalis vt albedo. **C**irca qd sciendū est q; qñ vna res simplr in actu est materia alicuius sicut argentū p̄p̄ale. z tūc forma cor̄ respōdēs tali materie a p̄ho vacatur qñq; spēs. vt patz. v. metaph. **Q**ñq; autē plures res simplr adinuicē adunant sunt materie alicuius rei. **Q**d qdē contingit tripl̄. qñq; em̄ diuerse res p̄iungunt z adunant sū ordinē tñ si cut hōs in exercitu. vel dom⁹ in ciuitate. z sic p̄ forma respōdet totum qd designat noīe exercitus vel ciuitatis. **Q**ñq; autē nō solū adunant ordie sed cōtractu vt colligatio sicut apparatus in parietib; dom⁹. z sic respōdet p̄ forma ip̄a cōpositio. **Q**ñq; autē sup̄ addit ip̄a cōpositio alterationē cōpōnentū qd p̄tingit in mixtione z tunc forma ē ip̄a mixtio quedā q; tñ nō est species p̄p̄ositionis. **E**t q; a forma res h̄z esse z quid dicitur z totalitate quid dicitur itez qd dicitur importatur p̄ diffinitionē. **I**ō qd qd causareē vocatur forma a p̄ho. z vltimus etiā ip̄a diffinitio dicitur forma. nō obstante q; in reb; p̄p̄ositionis ex materia z forma diffinitio vtrūq; p̄tineat. **R**eliqua de materia z forma dicta sunt sup̄ vbi agit de p̄tinetib; ad p̄dicamentū substantie.

De causa finali

Capitulum. **CXXLIII**
Quantū autē ad genus cause finalis sciendū. q; nihil. p̄hibet plures fines esse intēcos. licet nō eodē mō ab aliq; agente. vt medicus intēdit sanitatē tanq; finē principale z attenuationē cor̄pis tanq; a p̄p̄inquisimā sanitatē. z purgationē quā acquirit attenuationē. **E**t sicut ē in istis. ita z in alijs. **I**stī autē fines sunt subordinati z dicuntur fines sub fine sicut